

Att lära av fosterbarn

åtta års arbete med intervjuer med före detta fosterbarn.

september 2009

Karlstad

Monica Westberg
Kristian Tilander

Sammanfattning

Rapporten beskriver ett arbetssätt vid familjehemsenheten i Karlstad, som syftar till att ge kontinuerlig feedback till dem som arbetar med att stödja fosterbarn för att stimulera kvalitetsutvecklingen av arbetet. Fosterbarn som var minst 13 år när familjehemsvården avslutades intervjuas två år senare om deras tid i familjehem och hur de ser på socialtjänstens arbete. Därigenom får man en reflekterad erfarenhet direkt från källan – fosterbarnet. Då alla familjehemssekreterare gör intervjuer kan dessa kunskaper direkt omsättas i praktiskt arbete. Kortfattade sammanfattningar av intervjuerna diskuteras en gång per år i arbetsgruppen i närvaro av en utomstående handledare som hjälper till att dokumentera och teoriansknyta diskussionerna. Denna rapport omfattar 56 uppföljningsintervjuer som genomförts med stöd av en samtalsguide under åren 2000-2007. De flesta intervjuade var 21 år vid intervjutillfället. 13 av de tillfrågade har valt att avstå från att bli intervjuade.

De före detta fosterbarnen har generöst delat med sig av sina erfarenheter. Farhågorna att det skulle bli betungande för familjehemssekreterarna att höra på berättelser om sorgliga och svåra uppväxtminnen har inte besannats. Även om de berättat om svårigheter så har de främst gett en optimistisk och nyanserad bild genom lärorika berättelser som nästan alltid landat i en positiv framtidstro. Uppföljningsmodellen har visat sig fungera bra som ett inslag i det ordinarie arbetet och har gett familjehemssekreterarna stimulans, nya kunskaper och ny säkerhet i det dagliga arbetet.

Ungdomarnas svar bekräftar mycket av den forskning som skett under senare år till exempel betydelsen av en bra kontakt med biologiska föräldrar, att tidig placering gynnar en god anknytning, vikten av enskilda samtal med fosterbarnen och en kontinuitet i kontakten mellan barnen och familjehemssekreterarna. Resultaten visar också vilken stor betydelse det har att fosterbarnen får en trygg övergång från vård till vuxenliv som helst sträcker sig över flera år.

I flera av de fall där omplaceringar skett visade det sig bli ett bättre resultat än väntat för fosterbarnen. En viktig slutsats är också att det som är bra för ett barn kan vara dåligt för ett annat, vilket innebär att vi alltid måste välja insatser efter den enskildes behov och aktiva medverkan. Det går inte att förlita sig på manualer när man försöker bidra till att lösa dessa varierande och komplexa livssituationer.

Att bli avvisad för den man är väcker en djup och skadlig skam. De flesta fosterbarnen har på ett eller annat sätt blivit avvisade från sina viktigaste vuxna. Den skam och nedvärdering av sig själv som det skapar, innebär ofta att barnet inte släpper nya vuxna nära sig vilket i sin tur väcker skamkänslor hos hjälparna och får dem att känna sig inkompetenta. De ”skamspiraler” som uppstår kan innebära stora risker för missförstånd och felhandlingar hos alla inblandade personer. Det förefaller därför som angeläget att skapa utbildningar och träning för att bättre förstå de starka mekanismerna kring emotionen skam. Nya metoder behöver utvecklas för att kunna hjälpa barnen ur svåra känslor av brist på eget värde.

Sammanfattningsvis har uppföljningsmodellen visat sig hållbar och värdefull för kunskapsutveckling och familjehemssekreterarnas kompetensutveckling. Arbetet har som det var tänkt kunnat bedrivas integrerat i det vardagliga arbetet utan större extra resurser.

Det har gett idéer om viktiga framtida forskningsfrågor. Denna utvärdering har gjorts möjlig tack vare anslag från Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Länsstyrelsen i Värmlands län.